

УДК 336.773

*Л. М. Крот,
к. е. н., доцент кафедри фінансів і кредиту,
Кременчуцький національний університет імені Михайла Остроградського*

КРЕДИТНІ СПІЛКИ ЯК ДЖЕРЕЛО ФІНАНСУВАННЯ ПІДПРИЄМСТВ АГРАРНОГО СЕКТОРА ЕКОНОМІКИ

*L. M. Krot,
c.e.s., associate professor of department of finances and credit Kremenchuk Mykhailo Ostrobradskyi National University*

CREDIT UNIONS AS SOURCE OF FINANCING ENTERPRISES AGRARIAN THE SECTOR OF ECONOMY

У статті проаналізовано діяльність кредитних спілок у напрямі фінансування аграрного сектору економіки, особливу увагу приділено процесу їх генезису. Розглянуто специфіку фінансового механізму функціонування названих установ. Відзначено позитивну роль кооперації в сільському господарстві, подано рекомендації щодо подальшого її розвитку.

In the article activity of credit unions is analysed in direction of financing agrarian the sector of economy, the special attention is spared the process of their genesis. The specific of financial mechanism of functioning of the adopted establishments is considered. The positive role of co-operation is marked in agriculture, recommendations are given in relation to its subsequent development.

*Ключові слова: кооперація, кредит, селянство, фінанси, товариства.
Key words: co-operation, credit, peasantry, finances, societies.*

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Агропромисловий комплекс є однією з базових галузей, ефективна діяльність якої впливає на функціонування всієї національної економіки та забезпечує стійкість і динамічність господарського розвитку країни. У системі ресурсного забезпечення виробництва фінансова складова має домінуюче значення. Це обумовлено перебудовою в аграрному секторі економіки та змінами в банківській системі, пов'язаними з утворенням мережі комерційних банків, що істотно збільшує можливості отримання кредитів. Однак сьогодні кредитування сільськогосподарських товаровиробників обмежене рядом об'єктивних факторів: сезонністю виробництва в аграрному секторі; територіальною відокремленістю сільськогосподарських підприємств від фінансово-кредитних ус-

танов; ціновим диспаратетом на продукцію промисловості для села та сільськогосподарські товари, високими процентними ставками за кредит; відсутністю у сільськогосподарських товаровиробників ліквідного забезпечення необхідних кредитів.

Кредитні спілки стали тими фінансовими установами, що дають можливість отримати фінансові послуги громадянам із невеликими доходами та невисоким рівнем життя, дрібним підприємцям, а також сільськогосподарським товаровиробникам, які не можуть жодним іншим чином задовольнити свої фінансові потреби. Заслужують наші ґрунтовні дослідження як загальні питання організації кредитних спілок, так і їх всебічна практична діяльність. Тому потреба пошуку нетрадиційних методів вирішення проблеми фінансово-кре-

дитного забезпечення суб'єктів господарювання сільської місцевості є актуальною і значущою. Одним із таких методів є відродження кредитної кооперації, про що свідчить вітчизняний та закордонний досвід.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Питанням виникнення кооперативної ідеї та аналізу діяльності перших кооперативів присвячені праці І. Витановича [4], К. Пажитнова [17], М. Туган-Барановського [22]. Вагомий внесок у дослідження проблем кредитно-кооперативного руху зробили такі вчені, як Р. Бігун, А. Качор, О. Моргунов, О. Саленко та ін. Різноманітним аспектам наукових розробок із питань функціонування кредитних спілок присвячені праці сучасних учених-економістів М. Алімана, С. Бабенка, В. Гончаренка [5], Р. Коцовської, А. Оленчика, А. Пантелеймоненка [18], А. Стадника. Вирішенню проблеми формування кооперативного сектора в сільському господарстві приділено достатньо уваги в роботах М. Дем'яненка, П. Макаренка, М. Маліка, П. Саблука, С. Юрія та інших. Завдяки доробку цих вчених сформульовано підґрунтя для подальших наукових досліджень. Водночас залишаються недостатньо висвітленими питання удосконалення фінансового забезпечення та розвитку кредитної кооперації в Україні, які б враховували реальний стан аграрної економіки та перспективи розвитку, а також можливості кредитування суб'єктів підприємницької діяльності кредитними спілками.

ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ

Сьогодні особливо актуальним є завдання висвітлити й обґрунтувати потенційні можливості кредитних спілок у накопиченні заощаджень домашніх господарств та їх спрямуванні на фінансову підтримку дрібного бізнесу і населення, а особливо сільського, оскільки сучасна банківська система України не задовольняє потреб сільського населення у кредитних ресурсах. Це пов'язано з тим, що комерційним банкам економічно не вигідно надавати дрібні кредити, які приносять незначні доходи та мають високий ризик неповернення. З іншого боку — позичальники не прагнуть отримувати кредити в банках через високі відсоткові ставки та їх короткотерміновість. Тому велика кількість селянських господарств не є привабливою для комерційних банків як клієнти-позичальники. У цих умовах важливого значення набувають будь-які форми кредитування сільського населення.

Метою статті є розкриття особливостей становлення і розвитку кредитних спілок України, починаючи з другої половини XIX століття і до нашого часу, аналіз методичних засад діяльності кредитних кооперативів, визначення їх місця в системі аграрного виробництва, перспектив розвитку кредитної кооперації в Україні з метою по-

кращення фінансово-кредитного забезпечення суб'єктів господарювання, що здійснюють свою діяльність у сільській місцевості.

Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних і зарубіжних економістів з проблем розвитку кредитної кооперативної системи, законодавчі та нормативні акти, які стосуються порядку організації та здійснення господарської діяльності кредитної спілки, статистичні джерела, матеріали періодичних видань. Методологічною основою при написанні статті слугували загальнонаукові та спеціальні методи дослідження: системного та порівняльного аналізу, техніко-економічного аналізу, логічного узагальнення отриманих результатів.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Один з основних напрямів реалізації державної політики у сфері розвитку аграрного підприємництва — його надійне фінансово-кредитне забезпечення. Звичайно, велику роль у цьому відіграє банківський сектор, однак із розвитком форм аграрного бізнесу організовувалися й особливі типи інститутів у сфері фінансово-кредитного обслуговування, що базувалися на принципах кооперації та взаємодопомоги. До них належать кредитні спілки та кредитні банки. Взагалі кооперація властива менталітету українського народу, схильного до колективізму.

Саме тому кредитні спілки знайшли в Україні сприятливий ґрунт для розвитку. Основою для вітчизняного кооперативного руху в галузі кредиту, незважаючи на певні відмінності, були ідеї "батьків" німецької кооперації Г. Шульце-Деліча та Ф. В. Райффайзена, в подальшому сприйняті і розвинуті передовою українською інтелігенцією. Вітчизняну кредитну кооперацію започаткували на Лівобережжі, а саме на Полтавщині в другій половині XIX століття, коли відбувався процес модернізації аграрного сектора економіки. Помітну роль у ньому належала сільським кредитним кооперативам.

Перше вітчизняне ощадно-позичкове товариство було засноване в 1869 р. у м. Гадячі під назвою "Гадячское 1-е ссудо-сберегательное товарищество", яке працювало до 1918 р. На час утворення до його складу входило 28 осіб. Середній розмір позики становив усього 27 крб., що свідчить про певні труднощі в отриманні членами товариства необхідного кредиту. Протягом 1871 р., в результаті активної підтримки земствами організації кредитних кооперативів, розпочали свою діяльність ще три сільські ощадно-позичкові товариства. Серед них — Врем'ївське на Катеринославщині, Обознівське та Петрівське на Херсонщині [18, с. 144].

Тоді ж вони обговорювали питання про відкриття інших кооперативів. Ініціаторами їх заснування були особи, що ознайомились з діяльністю подібних закладів у країнах Західної Європи. Серед них слід згадати В. Лугініна і Н. Колюпанова, які в кінці 60-х рр. видали працю "Нариси на-

родного кредиту в Західній Європі і в Росії", що мала великий успіх.

Як приклад можна навести роботу в цьому напрямі Полтавського Губернського земства. Усвідомлюючи потребу дрібних сільських господарів у "дешевому" кредиті, вказаний орган місцевого самоврядування прагнув хоч б частково її задовольнити. У 1871 р. на земських зборах обговорювалась проблема розповсюдження серед населення відомостей про організацію ощадно-позичкових товариств. Однак, не вважаючи за доцільне нав'язувати селянам не випробуваних на практиці форм кредиту, воно обмежалося лише видачею, починаючи з 1872 р., позик для щойно заснованих товариств, які виникли за ініціативою приватних осіб [10, с. 49].

У 1872 р. губернські збори асигнували із страхового капіталу 15000 крб. для надання підтримки новоутвореним товариствам.

Умови їхнього кредитування були наступними:

1) запровадження загальної кредитової поруки в статутах ощадно-позичкових товариств;

2) позики не повинні перевищувати більш ніж у три рази розмір паю окремого члена; кожен член товариства може отримати позику без поручителя, яка не перевищує вдвічі його паю. Для отримання більшої позики потрібно поручительство певної кількості членів товариства. Причому кошти видаються на строк, що не перевищує 12 місяців;

3) в умовах на отримання позики між засновниками і земством потрібно забезпечити для земства право контролю за діями товариства і право вживати дієві заходи щодо забезпечення інтересів земства аж до відшкодування всієї заборгованої суми;

4) позики надаються за рішенням управи новоствореним товариствам для формування основного капіталу не більше 10000 крб. кожному товариству строком до 10 років під 5% річних, причому деталі угоди щодо терміну виплати відсотків і капіталу та системи контролю над діями товариств подаються Губернській управі;

5) покласти на повітові управи функції нагляду за операціями товариств із тим, щоб про помічені помилки інформувати раду товариств [20, с. 299].

З метою ознайомлення жителів із діяльністю ощадно-позичкових товариств, рішенням губернських земських зборів було видано окрему брошуру "Сборник сведений, относящихся к делу устройства ссудо-сберегательных товариществ в Полтавской губернии" і розіслано в кількості двох тисяч примірників земським гласним, повітовим управам, волосним правлінням і взагалі особам, що були наближені до сільського населення. Незважаючи на активну участь земських установ у справі облаштування ощадно-позичкових товариств, розвивалися вони досить повільно. З 1872 по 1877 рр. у Полтавській губернії було відкрито лише два товариства.

До 1879 р. повітові управи Полтавської губернії надали губернським зборам свої висновки щодо причин повільного розповсюдження позичково-ощадних товариств. Ними виявилися: низький освітній рівень селян; існування волосних кас, в яких населення брало кредити; відсутність зацікавлених керівників. Практика показувала, що теоретично розроблені форми установ дрібного кредиту не відповідали реаліям життя, а особливо потребі сільського населення в кредиті для придбання земельної власності. З огляду на це, Полтавське губернське земство спроектувало в 1881 р. установу для видачі безземельним і малоземельним селянам позик на купівлю землі. Тоді ж воно розпочало створення для реалізації цієї мети капіталу імені імператора Олександра II, шляхом щорічного відрахунку 10000 крб. із земського бюджету [20, с. 274]. В аналогічному напрямі діяли земства сусідніх губерній — Чернігівської і Харківської. Оцінюючи темпи розвитку кредитно-кооперативного руху 70—80 рр. XIX ст., слід зазначити, що тоді ощадно-позичкові товариства не набули великого поширення в губерніях Лівобережної України, як і в інших регіонах Російської імперії.

У середині 90-х рр. XIX ст. вітчизняний кооперативний рух поступово помітно активізувався. Одним із стимулюючих факторів, що викликали його нову хвилю, став голод 1891—1894 рр. Разом з тим, ініціатива створення сільських кредитних кооперативів все частіше йшла від селян і купців, які найбільше були зацікавлені в удосконаленні системи кредитування. Поєднання згаданих чинників зумовило необхідність затвердження трьох документів, важливих для вітчизняного кооперативного руху. Першим з них був закон Російської імперії, прийнятий у 1895 р., — "Положення про установи дрібного кредиту". Він зафіксував право на створення, поряд з ощадно-позичковими, кредитних товариств, краще пристосованих до потреб і можливостей селянства. Згаданий закон передбачав також і деякі поліпшення щодо організації та функціонування ощадно-позичкових товариств, визначав роль земств у їхній діяльності. У тому ж таки 1895 р. було затверджено статут кредитного товариства, який дозволяв засновувати кооператив без сплати пайових внесків. Наступного 1896 р. набрали чинності типові статuti обох кредитних кооперативних об'єднань — ощадно-позичкового та кредитного товариств. З того часу названі кооперативи почали функціонувати паралельно.

За дослідженнями І. Витановича, перше кредитне товариство було організоване в 1895 р. у с. Іванківцях на Полтавщині (за даними державного банку — 3 жовтня 1897 р.). А вже на 1 січня 1901 р. в українських губерніях функціонувало 15 таких товариств, у той час як у цілому по Російській імперії їх число становило 59. Завдяки фінансовій підтримці державного банку кількість кредитних товариств досить швидко зростала. Так, на 1 січня 1903 р. лише в шести губерніях Лівобережжя і

Півдня України працювало 102 кредитних і 96 ощадно-позичкових товариств [4, с. 112].

Більшому поживленню кооперативного руху, зокрема в галузі дрібного кредиту, сприяв відповідний закон 1904 р. Він доповнював попередній, прийнятий у 1895 р. Згідно з цим законом була утворена центральна інституція — "Управління для справ дрібного кредиту", яка діяла як самостійний департамент Міністерства фінансів. "Управлінню" підпорядковувалися всі установи дрібного кредиту. Воно стало урядовим органом кредитної кооперації — своєрідним фінансовим центром, що здійснював кредитування товариств і на цій підставі нагляд за її діяльністю. За цим же законом організовувалися земські каси, яким надавалося право фінансувати й організовувати ощадно-позичкові та кредитні товариства, а також координувати їхні дії. Таким чином зауважимо, що важливими стимуляторами розвитку вітчизняної кредитної кооперації були, безумовно, й революційні події 1905—1907 рр. та столипінська аграрна реформа. Вони спричинили значне збільшення кількості кредитних кооперативних об'єднань і суттєво вплинули на активізацію діяльності існуючих товариств. Так, на 1 січня 1910 р. в українських губерніях функціонувало вже 867 кредитних та 360 ощадно-позичкових товариств, переважна більшість з яких (близько 80 %) була зосереджена в аграрному секторі [18, с. 154].

Помітного розвитку досягла кредитна справа, зокрема в Полтавській губернії. Станом на 1 січня 1913 р. тут діяло 203 кредитних товариства, 71 ощадно-позичкова каса, 5 земських кас та 267 станово-громадських установ дрібного кредиту [20, с. 65]. Всього кількість кредитних товариств у повітах Полтавської губ. на 1 січня 1916 р. складала приблизно 336 [16, с. 199].

Динаміку їхнього розвитку демонструє таблиця 1.

Як бачимо, кількість кредитних товариств у повітах Полтавської губ. на 1 січня 1916 р. складала приблизно 336. Розподіл кредитних кооперативів за повітами Полтавської губернії відображає таблиця 2.

Отже, кількість кредитних кооперативів невинно зростала і в інших регіонах. Якщо в 1910 р. в Україні працювало 1 789 кредитних кооперативів, а в 1914 р. — 2 477, то на 1 вересня 1919 р. їх було вже понад 3300 [18, с. 155].

Таким чином, здійснений ретроспективний аналіз розвитку кредитної кооперації дорадянського періоду переконливо свідчить про те, що вона була одним із найефективніших способів самодопомоги населення у вирішенні його фінансових проблем.

Велику роль в її розвитку відіграли органи місцевого самоврядування, насамперед земські установи. Саме вони надавали їм значну підтримку, яка виражалася в грошових субсидіях та в організаційних заходах. Варто наголосити, що послугами кредитних установ могли користуватися

Таблиця 1. Динаміка розвитку кредитних товариств

Дата	Кількість товариств	Кількість членів	Кошти (крб.)
1	2	3	4
На 1.01.1905	48	17346	1203829
На 1.01.1906	50	20773	1429570
На 1.01.1907	69	28105	1788620
На 1.01.1908	98	43607	2436768
На 1.01.1909	136	63198	3155354
На 1.01.1910	166	81648	3913677
На 1.01.1911	188	102913	5387563
На 1.01.1912	232	134543	8110890
На 1.01.1913	274	176888	11876642
На 1.01.1916	331	247592	-

Джерело: [16, с. 199].

в основному заможні верстви сільського населення. Саме вони мали змогу придбати землю в кредит. У той же час більшість аграріїв були позбавлені цього. Земельне питання можна було вирішити лише на державному рівні, а саме шляхом викупу поміщицьких латифундій, але так не сталося. У результаті ми отримали більшовицьку революцію в 1917 році. Вона призвела до встановлення "диктатури пролетаріату", де не було місця вільному підприємству. Хоча у відносно ліберальні 20-ті роки, за панування НЕПу, кооперативний рух існував під контролем влади. Однак у часи індустріалізації та колективізації кредитні спілки зникли через несумісність командно-адміністративних і демократичних кооперативних принципів.

Перехід до ринкової економіки на початку 90-х років ХХ століття супроводжувався і відродженням кооперативного руху. Перші кредитні спілки були створені в 1992 році, але правові основи їх функціонування почали формуватися дещо згодом, після прийняття тимчасового положення "Про кредитні спілки в Україні", затвердженого Указом Президента (1993 р.) [21]. Воно визначало кредитну спілку як громадську організацію, голов-

Таблиця 2. Кількість кредитних установ у Полтавській губернії станом на 1 січня 1916 року

Повіти	Кількість кредитних товариств	Кількість позичково-ощадних товариств	Всього
Гадяцький	20	2	22
Золотоніський	12	13	25
Зінківський	13	3	16
Кобеляцький	20	1	21
Костянтинівський	25	6	31
Кременчуцький	19	5	24
Лохвицький	21	1	22
Лубенський	17	1	18
Миргородський			
Переяславський	20	11	31
Пирятинський	15	8	23
Полтавський	17	6	23
Прилуцький	14	6	20
Роменський	21	2	23
Хорольський	12	8	20

Джерело: [16, с. 199].

Таблиця 3. Динаміка розвитку кредитних спілок НАКСУ за період 1995—2011 рр.

Рік	Кількість кредитних спілок	Чисельність членів кредитних спілок, тис.	Активи, тис. грн.
1995	47	14,8	1035,5
1996	52	17,8	2218,3
1997	67	27,1	4378,2
1998	68	36,5	7419,2
1999	84	50,5	10832,0
2000	105	75,9	21162,4
2001	122	111,1	41008,9
2002	126	177,6	84559,5
2003	132	275,0	182645,0
2004	130	417,4	255119,0
2005	152	621,0	504637,0
2006	169	861,5	880979,0
2007	173	887,0	1424075,0
2008	164	917,6	1585445,0
2009	149	471,5	697376,3
2010	148	446,0	695110,9
2011	135	365,1	574577,3

Джерела: [1; 2; 11; 15; 3].

ною метою якої є фінансовий та соціальний захист її членів шляхом залучення їх особистих заощаджень для взаємного кредитування. На сучасному етапі розвитку законодавче оформлення діяльності кредитних спілок на ринку банківських та фінансових послуг регулюється Господарським кодексом України [7], Державною комісією з регулювання ринків фінансових послуг України [8] та законами України "Про кредитні спілки" [19], "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" [13], "Про Національний банк України" [12] та ін.

У нинішніх правових документах відображено сутність та основні завдання названих інституцій, закладено основи для їх подальшої діяльності та розвитку. Наголошено, що кредитна спілка — це неприбуткова організація, заснована фізичними особами, професійними спілками, їх об'єднаннями на кооперативних засадах з метою задоволення потреб її членів у взаємному кредитуванні та наданні фінансових послуг за рахунок об'єднаних грошових внесків членів кредитної спілки [19]. Виходячи із даного визначення, кредитна спілка поєднує в собі функції, які притаманні, з одного боку, установам банків, а з іншого — фінансовим небанківським інституціям, при цьому виключним видом діяльності її є надання фінансових послуг. Тобто кредитна спілка є специфічною організацією фінансової взаємодопомоги громадян, яка має неприбуткову кооперативну основу і утворюється на основі об'єднання громадян за професійною, територіальною чи іншою ознакою, яка вказується в статуті і є визначальною при прийнятті її нових членів.

Сам процес відродження кредитної кооперації в Україні у формі кредитних спілок став набувати реальних рис із лютого 1994 р. У червні 1994 року кредитні спілки із 17 областей України [5] заснували Національну асоціацію кредитних спілок Ук-

раїни (НАКСУ) — координаційну та уніфіковану структуру для вирішення проблем, пов'язаних із розвитком кредитного руху в Україні, для поліпшення соціально-економічного становища середніх верств населення. У листопаді 1994 р. асоціація була прийнята повноправним членом Всесвітньої ради кредитних спілок (WOCCU). Про їх популярність свідчить динамічний розвиток цих організацій (табл. 3).

Динамічне поширення кредитних спілок у сільській місцевості у 2000—2002 рр. підтвердило, що поява та розвиток кредитної кооперації — це результат не суб'єктивних факторів, а закономірне явище реакції населення на економічні реформи у суспільстві.

У 2003—2008 рр. система кредитування набула бурхливого розвитку, що відобразилося в різкому нарощуванні масштабів її діяльності. За цей час обсяги залучених депозитів і кредитів, виданих членам кредитних спілок, збільшилися в 12 разів, а загальний обсяг їх капіталу зріс майже в 10 разів, обсяг активів — у 11 разів. Попри високі темпи зростання кількісних показників діяльності кредитних спілок, якісні показники їх розвитку відстають від світових. Рівень активів на одну кредитну спілку в Україні менший за світовий у 38 разів. Основна частина кредитних спілок (84,0%) мають обсяг активів до 5,0 млн грн., тоді як чотири з них мають активи, які перевищують 100 млн грн. [14].

З 2007 р. до березня 2010 р. здійснювалася стратегія капіталізації кредитних спілок України. Відсутність операцій з інструментами фондового ринку, нерухомістю, валютою вберегла українські кредитні спілки від нищівного удару світової фінансової кризи 2008 року. У кризових умовах небанківські фінансові установи, на відміну від комерційних банків, продовжували надавати позики населенню. Водночас розгортання фінансово-економічної кризи суттєво ускладнило умови функціонування кредитних спілок і призвело до припинення діяльності багатьох із них (89 у 2009 році), при тому що започаткували її лише 14. У 2008—2009 рр. кількість вкладників кредитних спілок зменшилася на 48,8% — з 245,3 тис. до 119 тис. осіб, кількість позичальників скоротилася на 21% — з 561,5 тис. до 443 тис. осіб. Сума депозитів населення, залучених кредитними спілками, на початку 2010 року становила 1,4% від депозитного портфеля комерційних банків, сформованих від фізичних осіб, а саме 214,1 млрд грн. Розрив в обсягах залучених і позичених коштів становив 1 млрд грн. На тлі загального зростання кількості членів кредитних спілок у 2005—2010 рр. з 1,2 до 2,1 млн осіб зменшилася частка учасників, які активно користуються послугами кредитних спілок (з 575 тис. до 563,1 тис. осіб) [6], що зумовило зменшення обсягів кредитування, скорочення доходів, а, відповідно, й зниження рентабельності.

Певне поживлення розвитку системи кредитної кооперації в Україні розпочалося в другому

півріччі 2010 року. У цілому система кредитних спілок України протягом 2011 року демонструвала поступове зменшення основних показників діяльності, хоча до кінця 2011 року темпи спаду дещо стабілізувалися. Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 31.12.11 становив 2 386,5 млн грн. і порівняно з аналогічним періодом 2010 року зменшився на 30,5% (станом на 31.12.10 становив 3 432,2 млн грн.).

Розмір активів кредитних спілок на кінець 2011 року становить 56,6% рівня 2009 року, 69,5% рівня 2010 року. Це пояснюється насамперед тим, що саме кредитні спілки, порівняно з іншими небанківськими фінансовими установами, виявилися найбільш вразливими до проявів фінансової кризи та найменш спроможними щодо її якнайшвидшого подолання [8].

Загальний обсяг активів кредитних спілок станом на 01.07.12 становив 2549,0 млн грн. і порівняно з початком 2012 року збільшився на 6,8% (станом на 01.01.12. становив 2386,5 млн грн.) [8].

Наведені дані свідчать, що названі інституції здатні виживати в умовах фінансової нестабільності і економічної кризи.

ВИСНОВКИ

Таким чином, кредитні спілки, незважаючи на перешкоди, впродовж багатьох років частково фінансують розвиток аграрного підприємництва в Україні. Система кредитної кооперації забезпечує зміцнення фінансової бази малого і середнього агробізнесу, прискорює формування сучасної інфраструктури в аграрній сфері, сприяє вирішенню соціальних проблем сільського населення. Перспективи подальшого розвитку кредитної кооперації визначаються зростанням потреби селян у доступних кредитних ресурсах та перевагами кредитних спілок щодо соціальної спрямованості їх діяльності.

Література:

1. Аналіз фінансової звітності кредитних спілок — членів НАКСУ за підсумками 2008 року // Бюлетень кредитних спілок України. — 2008. — № 3. — С. 8—17.
2. Аналіз фінансової звітності кредитних спілок — членів НАКСУ за підсумками 2010 року // Бюлетень кредитних спілок України. — 2010. — № 6. — С. 24—26.
3. Бюлетень кредитних спілок України. — 2012. — № 2 (42). — Березень—квітень. — С. 13—14.
4. Витанович І. Історія українського кооперативного руху (Із праць Історико-філософської секції НТШ) / І. Витанович. — Нью-Йорк, 1964. — 624 с.
5. Гончаренко В.В. Кредитні спілки як фінансові кооперативи: міжнародний досвід та українська практика / В.В. Гончаренко. — К.: Наук. думка, 1997. — 240 с.
6. Гончаренко В.В. Розвиток кредитних спілок України в умовах фінансової кризи [Електронний

ресурс]. — Режим доступу: <http://ukrcoopjournal.com.ua/num/goncharenko.htm>

7. Господарський кодекс України: за станом на 20 лютого 2007 року / Верховна Рада України; офіц. вид. — К.: Парламентське вид-во, 2007. — 200 с.

8. Дані Державної комісії з регулювання ринків фінансових послуг України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfr.gov.ua>

9. Дані Національної асоціації кредитних спілок України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.ukgsu.kiev.ua>

10. Двадцять п'ять лет деятельности земства в Полтавской губернии с 1866 по 1892 год. Краткий очерк; [сост. С.Н. Велецкий]; Издание Полтавского сельскохозяйственного общества. — Полтава, 1894. — 246 с.

11. Динаміка основних показників кредитних спілок — членів НАКСУ у 2001—2007 роках // Річний звіт НАКСУ. — К., 2007. — С. 48.

12. Закон України "Про Національний банк України" від 20 травня 1999 р., № 679 — XIV. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.zakon.rada.gov.ua>

13. Закон України від 12.07.2001, № 2664-III "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг". [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2664-14>

14. Інформація про стан і розвиток кредитних спілок України [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://www.dfr.gov.ua/> 733

15. Козинець П. З повагою до минулого, з поглядом у майбутнє / П. Козинець // Вісник кредитних спілок. — 2003—2004. — С. 5—7.

16. Отчет Полтавской губернской земской управы за 1916 год. — Полтава: Электрическая типо-литография И.А.Фришберга, 1918. — 200 с.

17. Пажитнов К.А. История кооперативной мысли / К.А. Пажитнов. — Петроград, 1918. — 435 с.

18. Пантелеймоненко А.О. Становлення кооперації в українському селі: історико-економічні аспекти: монографія / А.О. Пантелеймоненко. — Полтава: РВЦ ПУСКУ, 2006. — 227 с.

19. Про кредитні спілки: Закон України від 20 грудня 2001 р. // Голос України. — 2002. — № 13. — С. 10—25.

20. Соколовский П. А. Деятельность земств по устройству ссудо-сберегательных товариществ / П.А. Соколовский. — СПб.: Типография В.Ф. Киршбаума, 1890. — VII + 335 с.

21. Тимчасове Положення про кредитні спілки в Україні: Указ Президента України від 20.09.1993р. № 377/93 // Діло. — 1993. — № 77 (184). — 1 жовтня.

22. Туган-Барановский М.И. Социальные основы кооперации / предисл., коммент. А.А. Булочников и др. — М.: Экономика, 1989. — 496 с.
Стаття надійшла до редакції 18.03.2013 р.